

2018 – 12

HOLLANDS Maandblad

Maarten 't Hart

Eva Gerlach

Pim te Bokkel

Enne Koens

Maarten Asscher

Renske van den Broek

Louis Lehmann Hollandse galeien

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 12 – 2018

zestigste jaargang • nummer 853
december 2018

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.
www.hollandsmaandblad.nl

Redactioneel – Deze maand
Maarten 't Hart – Het vlinderblok
Eva Gerlach – Gedichten
Maxim Roozen – De kerstboom
Dorien de Wit – Gedichten
Maarten Asscher – Yoi, waar ben je?
Guus Luijters – Twee sonnetten
Louis Lehmann – Een galei in een kerkraam
Enne Koens – Als het gebeurt
Pim te Bokkel – Gedicht
Renske van den Broek – The Long Goodbye

Tekeningen Karl L. Tutschek

Auteurs in dit nummer
Colofon

Deze maand

En zo werd deze maand in het flakkerend schijnsel van klimaatneutrale zwavelstokjes duidelijk dat het geestesleven van onze tijd wordt gekenmerkt door weinig minder dan een titanenstrijd. Het gaat hier niet om een kleine kloppartij in het uitgaanscircuit, maar om een existentiële worsteling die bepalend is voor de culturele en intellectuele habitat van onszelf en van toekomstige generaties. Nu ja, laten we niet al te grote woorden gebruiken, want dan verraden we onszelf als eigentijds, en dat willen we zoveel als mogelijk verborgen houden, maar de krachtmeting waarover het hier gaat, is toch zeker van invloed op vorm en inhoud van ons wereldbeeld. Toegegeven, dat reikt tegenwoordig doorgaans niet veel verder dan het scherm van onze mobiele telefoon, maar een ieder die wel eens een krant openslaat of naar de televisie staart, weet wat ik bedoel. Ik heb het uiteraard over de titanenstrijd tussen infantiliteit en debiliteit.

Het aardige van deze eindronde in onze beschavingsgeschiedenis is dat het doorgaans volstrekt niet duidelijk is wie vanuit welke loopgraaf tegen wie vecht, en dikwijls lijkt het of de strijdende partijen versmelten tot een onontwarbare kluwen die nog het meest weg heeft van de moerassige zompigheid die Johan Huizinga zo treffend omschreef als ‘Nederland’s geestesmerk’. Zo is het bijna onmogelijk te bepalen aan welke kant van de middenstip de hordes der debiliteit staan en aan welke kant de scharen der infantiliteit wanneer men de titanenstrijd over Zwarte Piet beziet tussen een handjevol schuimbekkende voetbalhooligans enerzijds en de voltallige columnistental van *NRC Handelsblad* anderzijds. De gedachten dwalen af naar Alabama in de jaren vijftig, naar Nelson Mandela op Robbeneiland en naar Billie Holiday die zingt over ‘Strange fruit’, en men beseft dat het hier niet gaat over racisme, maar

over een botsing tussen in essentie gelijkgestemden. Dezelfde interessante versmelting doet zich voor bij het krachtmeting tussen klimaatbehoeders en klimaatontkenners (om deze onzinnige benaming te gebruiken) waarbij de millenaristische sentimenten nauwelijks te ontwarren zijn van de loochenende emoties.

Met gelijkgestemd doel ik hier op een vorm van gedeelde moderniteit der strijdende partijen, die ontstaan is door een decennialange door-deseming met reclamepraat, managementtaal en pr-vocabulaire. De woordenschat van onze tijd is beperkt genoeg, meer dan zestig procent van de Nederlandse studenten haalt de taaltoets niet bleek deze maand, en die beperking heeft onze geestelijke horizon danig doen krimpen. Wij leven nu in een tijd waarin het onmogelijk is jezelf ook maar voor te kunnen stellen dat je ongelijk hebt. Ooit, en dat is niet zo lang geleden, was de wetenschap gefundeerd op het beginsel dat de scheiding van zin en onzin verliep via pogingen het eigen ongelijk aan te tonen. Het leven in een universum van eigen tweets en Facebookpagina's, met louter likes en lachende gelijkgestemden, heeft daaraan een rigoureuus einde gemaakt.

Kort gezegd: indien de aarzelende flakkering der zwavelstokjes deze maand iets heeft belicht, dan is het de noodzaak van ons voornemen om in het nieuwe jaar ons eigen ongelijk onder ogen te durven zien, al was het maar omdat het daardoor vaststaat dat wij het meer dan ooit bij het rechte eind zullen hebben. – BB

Het vlinderblok

door Maarten 't Hart

Op het Veerpolderpad kwam Cors Zuurmond, een dorpsgenoot, naast mij fietsen.

‘Mijn vrouw Jopie,’ zei hij zonder verdere introductie, ‘heeft de vreselijkste dingen meegemaakt, een vader die zich met twee handen aan haar vergreep, toen een stiefvader, die ook zijn tengels niet thuis kon houden, een moeder die niet meer praten kon en aan stembandkanker overleed, een oudere stiefzus die haar elke dag met een pook aframelde, en allerlei stiefbroers die om beurten of soms zelfs allemaal tegelijk bij haar in bed kropen. En dan heb ik het nog niet eens over haar stiefmoeder die haar liet wassen en strijken en schrobben en soppen en boenen en dweilen, tot ze erbij neerviel.’

‘Zo, dat is niet mis,’ zei ik.

‘Ik vergeet nog dat ze ook altijd de ramen moest lappen. Elke week weer.’

‘Toch is ze nog goed terechtgekomen,’ zei ik, ‘tenminste als de prachtvrouw met wie ik je regelmatig op de Herenweg zie lopen...’

‘Ja, ja, helemaal goed, ja wat een stoot is mijn Joop, wat een wereldwif, en dan te bedenken dat ze ook een keer, vijf jaar was ze toen, op de kermis uit haar zitstoeltje van de draaimolen is geslingerd. Het was dat een kapelaan haar uit de lucht plukte, anders had ze het niet na kunnen vertellen, want ze tolde rond als een schietspoel.’

Tolden schietspoelen rond? Ik wist het niet, maar zag wel voor mij hoe het kleine meisje door de lucht vloog, dus misschien was het toch een goede metafoer.

‘Jopie,’ zei de dorpsgenoot, ‘heeft nou het plan opgevat om een boek te schrijven over al haar ellende, en nou is dus mijn vraag aan jou, als ik jou mag zeggen...’

‘Ja, zeg gerust jou,’ zei ik, ‘we wonen tenslotte in hetzelfde dorp.’

‘Zo is ’t maar net, goed... waar was ik gebleven, o ja, wat ik dus wou vragen is: hoe pak je dat aan, een boek schrijven?’

Zonder enige aarzeling zei ik: ‘Op een tafel of tafeltje of lessenaar of bureau leg je een blanco vel papier voor je neer, en je neemt een pen en je gaat zitten en je begint.’

‘Maak het nou,’ zei hij, ‘zo simpel kan het niet zijn, als ’t zo eenvoudig was, zou elke boerenlul wel een boek kunnen schrijven.’

‘Boerenlullen schrijven en masse boeken,’ zei ik, ‘haast elke maand krijg ik wel een manuscript toegestuurd van een aankomend auteur die graag wil dat ik zijn werk onder de aandacht breng van mijn uitgever.’

‘Zal best, maar die lui die jou een boek sturen, zijn vast al wel een beetje bidwijs gemaakt, die weten hoe je dat aanpakt, een boek schrijven, maar Jopie en ik hebben d’r geen flauw idee van hoe je dat nou in het vat giet, een boek schrijven... want reken maar dat het een wereldhit wordt als Jopie van al haar narigheid een boek bakt, dat wordt een superbestseller... want wat zij zoal heeft meegemaakt, daar kunnen weinigen aan tippen... reken maar dat het de winkels uitvliegt.’

‘Je legt een vel papier voor je neer, pakt een pen, en je begint, echt hoor, zo eenvoudig is het.’

‘Ik begrijp best dat je d’r niet tuk op bent om te verklappen hoe je het aanpakt, want concurrentie, hier in ’t dorp, daar zit je natuurlijk niet op te wachten, dat begrijp ik donders goed, maar je zou Jopie toch wel een beetje op weg kunnen helpen... een hint eer ze begint, goede raad... een tipje van de sluier?’

‘Heus, een goede pen, en papier, dat is alles wat je nodig hebt. En wat zitvlees, meer komt er niet bij kijken. En zitvlees hoeft misschien niet eens, want in de negentiende eeuw schreven ze staande aan hoge lessenaars.’

‘Staande schrijven? Kwam er dan wel wat van terecht?’

‘Nou en of, Dickens schreef altijd staande, en een betere schrijver is er niet.’

‘Dickens? Nog nooit van gehoord. Dus zo geweldig... maar goed, zittend kan ’t ook, da’s alvast meegenomen, dat zal ik Jopie zeggen, maar ik vind toch niet erg fideel van je om net te doen of ’t zo simpel is, want hoe zit het nou bijvoorbeeld met doping?’

‘Doping?’ herhaalde ik verbaasd.

‘Ja, doping. Kijk, in de sport is doping verboden, maar ik heb never nooit gehoord dat doping in de schrijverij verboden is, dus ik denk dat al die schrijvers slikken en spuiten als gekken, want we weten allemaal dat je je prestaties enorm kunt verbeteren met uitgekiende pilletjes en injecties.’

‘Nou, toch is bij mijn weten doping niet erg gebruikelijk in de letteren. Ik weet maar één geval van een schrijver die flink innam, dat was Jean-Paul Sartre, die slikte van alles om...’

‘Zie je wel, en dat doen al die anderen ook, alleen houden die hun bek, die laten het achterste van hun tong niet zien, en ik wed dat die Paul ook nooit wat gezegd zou hebben als hij niet betrapt was.’

‘Maar hij is niet betrapt, hij vertelde eerlijk in interviews dat hij stevig slikte voor hij aan ’t werk ging. En z’n vrouw, of eigenlijk z’n vriendin, deed dat ook.’

‘Schreef die dan ook boeken?’

‘Zeker, Simone de Beauvoir, een bekende Franse schrijfster.’

‘Dat zal wel. Nou goed, dus wil Jopie een boek schrijven dan moet ze wat slikken. Maar wat? Zeg op, wat moet ze slikken, wat slikte die Paul?’

‘Dat weet ik niet, maar daar kan ik wel achter komen. Amfetamine-achtige pillen, geloof ik, benzedrine, dat soort spul.’

‘Zie je nou wel! Je zei: pen en papier, da’s genoeg, maar nou heb je het toch ook al over benzedrine, heus, zo simpel is het niet, d’r komt heel wat bij kijken om een boek uit te poepen, da’s echt niet zo simpel, maar als jij om te beginnen Jopie inwijdt in de fijne kneepjes van de schrijverij... O, als haar boek eenmaal verschijnt... Het wordt geheid een wereldhit... Nou, ik hoop dat je mij tegen die tijd dan ook wil vertellen hoe je ’t beste al ’t geld belegt wat je ermee verdient, en waar je op moet

letten als buitenlandse hotemetoten op haar boek gaan azen, hoe je dat aanpakt, vertalingen en zo, en je krijgt natuurlijk ook te maken met lui die 't boek willen verfilmen... Nou ja, da's van later zorg, maar 't is toch goed om d'r alvast een beetje op te antikamperen...'

'Antikamperen?'

'Nou ja, anti... anti... je weet wel wat ik bedoel.'

'Anticiperen, denk ik. Zeker, het is reuze verstandig om daarop te anticiperen, vertalingen, filmrechten, hoorspelrechten, musicals, opera's, grote-letter uitgaves, stripbewerkingen, er kan van alles op je pad komen, de gekste dingen, ook De Slegte bijvoorbeeld, om maar eens wat te noemen, maar als het zover komt, kun je voor goede raad altijd bij mij terecht.'

'Beloof me ook dat je Jopie bijstuurt als ze naar De Wereld Draait Door moet. Ze is nogal verlegen, dus dat zal haar zwaar vallen. Misschien kun je meegaan, ik rij wel.'

'Ik zal haar bijstaan als 't zover komt,' zei ik vrolijk, en ik hoorde opeens in het riet langs de spoorbaan een spotvogel driftig tekeergaan. Verderop overstemde een tweede spotvogel het simpele lied van een fitis. En van alle kanten klonk de eentonige hese zeurzang van de groenling.

lees meer in het nieuwe nummer

De kerstboom

door Maxim Roozen

De middag voor kerstavond gooide mijn moeder de kerstboom uit het raam. Ze leek er zelf achteraan te willen springen, maar verloor haar evenwicht en eindigde – in plaats van naast de kerstboom op straat – met haar hoofd op de vensterbank en met een hersenschudding in het ziekenhuis.

Kerstavond viel op de 197ste dag van ons nieuwe leven. Mijn vader had altijd twee weken voor kerstavond, op de verjaardag van mijn moeder, een kerstboom gekocht, maar omdat hij ons bijna tweehonderd dagen eerder had verlaten, wilde ze geen kerst meer vieren. Ik zei: ‘Zelfs Dilara heeft een kerstboom thuis.’

‘Moeten wij dan soms ook het Suikerfeest gaan vieren?’

‘Dat is wat anders.’

‘Dat is precies hetzelfde.’

Op de 141ste dag nam mijn moeder voor het eerst haar nieuwe vriend mee naar huis, die ze op de ik weet niet hoeveelste dag had leren kennen – misschien al in de tijd toen de dagen nog namen hadden. Denzel wilde dat ik hem aardig vond en gaf me een Barbie, die ik martelde terwijl hij seks had met mijn moeder.

‘En wat zou je moeder voor haar verjaardag willen hebben?’ vroeg hij eens toen zij aan het douchen was.

‘Een kerstboom.’

‘Wat is dit?!’ gilte mijn moeder nadat ze de deur voor Denzel en zijn kerstboom had opengedaan.

‘Een kerstboom. Ik dacht...’

‘Jij dacht?!’

‘Ik...’

‘Jij!’ riep mijn moeder voordat ze de deur dichtmeete, in haar feest-

kleren op bed ging liggen en ik in mijn kamer Barbies ledematen bijeen-zocht. Dat gebeurde dus op de 183ste dag.

Toen mijn moeder op de ochtend van de 184ste dag al vroeg naar haar werk was vertrokken, stond onze onderbuurman – de vader van Dilara – met Denzels kerstboom en bijbehorende verjaardagskaart met felicitaties en kusjes voor mijn moeder voor de deur.

‘Jullie kerstboom?’

‘Onze kerstboom.’

Ik was Denzel vergeten te zeggen dat mijn moeder ook kerstversie-ring voor haar verjaardag wilde, aangezien ze alles wat haar aan mijn vader deed denken op de zevende dag had weggegooid: naast de kerst-viering ook zijn rode trui waarin ik vanaf de eerste dag had geslapen. Daarom versierde ik de kerstboom met voorwerpen die ik in huis vond en vroeg ik onze buurvrouw of ik kerstverlichting van haar mocht le-nen. Bep was joods, maar hield meer van kerst dan de meeste christe-nen, sinds ze was gaan dementeren vierde ze het meestal eind juni.

‘Kind, zo vroeg in het jaar al aan de kerstversiering,’ zei Bep. ‘Vindt je moeder dat goed?’

lees meer in het nieuwe nummer

Yoi, waar ben je?

door Maarten Asscher

Het was in de Rue Durtal, vlakbij de Boulevard Saint-Nicolas, dat Bouke op een dag een Japanse winkel ontdekte. Hij had de zaak nooit eerder gezien, hoewel hij al jarenlang met enige regelmaat in deze buurt van Parijs kwam, op weg naar of komend vanaf zijn vaste hotel in het elfde arrondissement. Het bleek een pop-up-winkel te zijn, met een merkwaardig samengesteld assortiment van Japanse fototijdschriften, designspullen, boeken, feestartikelen en kledingaccessoires. Bouke was op weg naar een afspraak en had dus niet veel tijd, maar hij kon zijn nieuwsgierigheid niet beheersen en stapte de winkel in om even te neuzen, al was het maar twee minuten.

Binnen werd vrijwel direct op een van de uitstaltafels zijn aandacht getrokken door een glanzend wit rechthoekig doosje, voorzien van vier Japanse karakters. Toen hij het oppakte, bleek op de zijkant ook een tweetalige tekst in westers schrift te staan: ‘Yoi suimin / Good Sleep.’ In het doosje zat een vreemd rond apparaat, dat blijkbaar op batterijen werkte, want er lagen er twee in plastic naast.

Op een vraag van Bouke duidde de enige aanwezige winkelmedewerkster het apparaatje in gebroken Frans aan als een in Japan zeer populair hulpmiddel, waarmee lijdens aan slapeloosheid binnen enkele minuten in slaap vallen. Helaas was daarmee haar vocabulaire in niet-Japanse talen zo goed als opgebruikt, maar Bouke wist genoeg. Met zijn lange geschiedenis van onvrijwillig doorwaakte nachten was de inhoud van dit doosje duidelijk voor hem bestemd.

Die overtuiging werd alleen maar sterker toen hij de vermelding op de onderkant zag: ‘Designed by insomniacs.’ Een beetje vreemde aanbeveling was dat wel, alsof op het etiket van een jeneverfles stond: ‘Gestookt door alcoholisten’, of bij een onse rosbief de aanbeveling

luidde: ‘Geslacht door carnivoren.’ Toch boezemde deze mededeling hem op een of andere manier vertrouwen in. Kennelijk waren er ergens in Japan lotgenoten die zich met hun technische creativiteit ervoor hadden ingezet om een wondermiddel te vervaardigen waarmee hij nu misschien van een aandoening af kon komen die hem al jaren het leven zuur maakte. Even aannemend dat die ontwerpende *insomniacs* zichzelf intussen van hun probleem hadden verlost. Wat dat betreft, zo twijfelde Bouke nog, had er beter kunnen staan: ‘Designed by *former insomniacs*’. Bovendien bleek het geheimzinnige apparaat bepaald niet goedkoop.

Maar hij had haast en toen de Japanse winkelmedewerkster als aanvulling op haar zojuist gegeven uitleg een bijzonder liefvallig gebaar maakte met haar tegen elkaar gevouwen handen naast haar schuin gehouden hoofd, om aan te geven hoe heerlijk Bouke wel niet zou slapen, stond zijn besluit vast. Stel je voor, bedacht hij, dat deze Yoi Suimin zijn redding zou worden. Bouke had nog geen idee hoe het ding precies werkte, maar hij rekende af en kreeg zijn wondermiddel in een plastic tasje mee. Te laat bedacht hij dat hij ook nog even had kunnen rondkijken naar een cadeautje voor Rosa, maar daar was nu geen tijd meer voor. Bouke haastte zich de deur uit en in zijn enthousiasme noemde hij zijn aankoop in gedachten ‘Yoi’, alsof ze elkaar alvast tutoyeerden.

lees meer in het nieuwe nummer

Een galei in een kerkraam

door Louis Lehmann

Europese zeegeschiedenis is vol zeilen, vol kanonsalvo's en vol helden, speciaal de laatsten. Dat gold zeker voor de zeventiende eeuw. Frankrijk had luitenant-admiraal Abraham Duquesne (ca. 1610-1688) en vele anderen. Denemarken had admiraal Niels Juel (1627-1697) en vele anderen. De Nederlanden hadden, onder vele anderen, Michiel de Ruyter (1607-1676) en Maarten Harpertzoon Tromp (1598-1653; niet Van Tromp, zoals buitenlanders vaak denken). Zij zeilden allemaal. Er waren in deze streken echter ook nog galeien, schepen die wel hulpzeilen hadden, maar voornamelijk voortgedreven werden door roeiers. De naam van deze aloude bootsoort (het gaat niet om een type met vaste omvang of uitvoering) was afgeleid van de *galias*, een klein, snel vaartuig dat in de Rode Zee en langs de kusten van Voor-Indië veel werd gebruikt, en had als voordeel de onafhankelijkheid van de wind. Een galei kon tegen de wind in op vijandelijke schepen afvaren en die met de ramstevan tot zinken brengen.

De vroegmoderne galei kende haar hoogtijdagen in de zestiende eeuw, maar de zeventiende-eeuwse galeien zijn gedetailleerd beschreven, bijvoorbeeld in Frankrijk en Zweden. Terwijl in het oude Griekenland de burgers zelf roeiden, en in het oude Rome veelal slaven als roeiers werden gebruikt, werd in deze tijd aan de roeispanten getrokken door geronselde huursoldaten of veroordeelde misdadigers, die aan boord niet bepaald een prettig bestaan hadden.

Galeien werden ook gebruikt in de Nederlanden, maar hier heeft de onmiskenbare neiging bestaan om ze uit de geschiedenis te schrijven. Terecht of niet, naties schijnen zichzelf immers altijd weer een heldhaftige periode zonder donkere kanten toe te kennen. Toen ik schoolging, was de Nederlandse geschiedenis nog vol van romantiek en nationa-

lisme. Dit is intussen beter geworden, maar destijds werd veel gesproken over vrijheid en bevrijding van onderdrukking, hoewel daar in de documenten niet veel van te vinden was.

Nederlandse geschiedschrijvers hadden het voordeel dat het ‘grote’ tijdperk van zeilschepen begon tijdens de lange oorlog om onder de dominantie van Spanje uit te komen. Dus vanuit nationalistisch perspectief was het begrip vrijheid niet geheel ijdel gebruikt. Als je een algemene drang naar vrijheid wilt suggereren, zijn rijen geketende roeiers echter een vlek op het beeld. Een vrij ‘Life on the Ocean Wave’, zoals het beroemde negentiende-eeuwse zeemanslied heette, werd geacht geleid te worden onder zeil. En zelfs over de veel geroemde zeilende zeeschepen kan men zich afvragen: was het leven daarop wel zo vrij? Zeelui werden vaak ‘geleverd’ door onscrupuleuze ronselaars en de overlevingskansen waren niet erg hoopgevend. Samuel Johnson kwam waarschijnlijk dicht bij de waarheid met zijn uitspraak ‘Op een schip zijn, is als in een gevangenis zijn, plus de kans te verdrinken’.

De galei in haar laatste, ‘moderne’ vorm had haar oorsprong in de middeleeuwen. De eerste afbeelding vindt men op een muurschildering van Spinello Aretino (ca. 1350-ca. 1410). De vroegste vermelding van het woord ‘galaia’ is te vinden in de verhandeling *Taktika*, van de Byzantijnse keizer Leo VI ‘Philosophus’ die regeerde van 886 tot 912. De idee van de galei ‘kroop omhoog’ vanuit de Middellandse Zee (waar Genua en Venetië hun macht op de galei hadden gefundeerd) via de Straat van Gibraltar langs de westkust van Europa richting de noordelijke landen en resulteerde onder andere in een zeer actief galeiencorps in Zweden. Het zou interessant zijn te weten of het idee ook vanuit Constantinopel via Rusland in de Oostzee kwam (dit was een bekende handelsroute en het was niet ongebruikelijk dat Byzantijnse keizers Vikingen als lijfwacht gebruikten).

lees meer in het nieuwe nummer

Als het gebeurt

door Enne Koens

Ze schuiven hier met de muren. Open, dicht en weer open, de godganse dag. Er zijn nog anderen in deze kamer. Soms hoor je hen. Nu is het stil.

Weet je nog hoe het water op je naakte vel kletterde? Het was een warme dag, maar toen de wolken braken en regen omlaag stortte, trok jij je kleren uit en rende naar buiten. Herinner je je dat nog? Hoe scherp de pijn was toen de druppels op je rug uiteenspatten, hoe koel de regen, en dat de straten dampten, dat er nevel opsteeg uit het gras. Je lachte, hief je gezicht, liet je haar in natte strengen op je rug plakken.

Maar dat dit een van je belangrijkste herinneringen zou zijn, had je nooit gedacht. En deze: jullie lichamen, nacht na nacht in hetzelfde bed: bleke wezen die door hun dromen reisden. Altijd maar slapen. De herhaling, die zo alledaags leek, lijkt onbewegelijk vastgelegd. De geur van je kinderen. Ze roken naar zand, naar kleine dieren die gezwommen hadden en weer waren opgedroogd.

Leven is bestaan. Een lichaam hebben. Herinneringen verzamelen. Meer niet.

Opeens zijn ze er weer. Handen zonder gezicht. Ze zeggen opgewekt dat het maar heel even pijn doet, dat het zo weer voorbij is. Ze tillen je zo handig op en ze schuiven nieuwe lakens onder je door. Je handen grijpen in de lucht, maar dat is niet nodig, want ze hebben je heel stevig vast.

Straks komt de rest. De dierbaren die je niet meer kent.

Ze hebben hun kinderlichamen verruild voor grotere. Met een onbekende geur, een klacht die bijna hoorbaar is, ook wanneer niemand iets zegt. Ze dragen kleren die volwassenen naar hun werk aandoen en zeggen dingen over hoe het eraan toegaat in de wereld. De kleinkinderen

die hun vingertoppen over hun lichtgevende schermpjes laten glijden, verdwijnen, verdwenen.

De jongste, je moet nog weten hoe hij heet. Jonas of Jasper. Daar kun je mee lachen. Die is nog blij als je een liedje voor hem zingt. Die zal toch nog wel meekomen?

Donker. Ergens huilt een mens, of is het een dier? De geluiden zijn hier zo anders dan thuis.

Plots gaat het licht aan. Verblindend fel. Je knijpt je ogen dicht alsof je al voor God staat.

‘Goedemorgen!’ roept de nachtzuster. ‘Uw ontbijt, mevrouw.’

Morgen? denk je woedend. Maak dat de kat wijs. Het is nog donker buiten. Je maakt trouwens zelf wel uit of het ochtend is, dat laat je je niet vertellen door zo’n jong ding in een wit pakkie. Hoepel op.

Je schreeuwt. Althans je hoort geschreeuw, vermoedelijk ben jij het.

‘Gaat het, mevrouw?’

Nee, natuurlijk gaat het niet. Je gaat dood. En vreemd genoeg gaat het ook wel. Je hebt je lichaam nog niet verlaten. Maar, en daar moet je heel duidelijk over zijn: op jouw sterfbed geen ge-mevrouw.

lees meer in het nieuwe nummer

The Long Goodbye

door Renske van den Broek

Het tweede plan was eenvoudig en efficiënt. We zouden hem met hok en al meenemen in de auto. Omdat het gevaarte niet achter in de Mazda paste, leenden we van de buurman een kooi met stalen tralies. Een voordeel was dat Karel onmogelijk door het staal heen kon bijten, zoals hij zich na vier maanden bijna een weg uit zijn houten hok had geknaagd. Wanneer hij bezig was, zag je zijn snuit met de lange, scherpe tanden door het gat in het dak komen.

In het vakantiepark zouden we hem op de veranda van het huisje zetten en netjes voeren, wat trouwens een hele kunst was, want je moest het voer naar binnen gooien wanneer hij even niet oplette, anders haalde hij je handen open met zijn scherpe nagels. Daarna zouden we hem het grootst mogelijke geschenk denkbaar geven: vrijheid.

Het enige wat we hoefden te doen, was na een dag of drie het hok per ongeluk open laten staan, de rest zou vanzelf gaan. Het moest in de avond gebeuren, zodat hij de hele nacht zou hebben om te wennen. Tegen de ochtend zou hij weg zijn, de bossen in, en vriendschappen sluiten met andere konijnen. Als de burens zich ermee gingen bemoeien, dan zouden we een zoektocht op touw zetten, die jammerlijk zou mislukken. Tranen verbijten, jezelf voor het hoofd slaan, we verheugden ons er al op. Aan het einde van het midweekarrangement zouden we met hangende schouders onze spullen inladen en het lege hok achter in de auto zetten. Eenmaal thuisgekomen zouden ook wij bevrijd zijn.

Het was eind oktober en de laatste gedachte aan een nazomer was met de herfstregens de modder in gespoeld. We hadden het goedkoopste huisje geboekt in het goedkoopste huisjespark dat we konden vinden. Huisje vierhonderddertien was voor ons. Op het internet had het witgeschilderde hout er pittoresk uitgezien, in werkelijkheid bleek het

kunststof met plankeneffect. Binnen waren de deurtjes van de keukenkastjes beplakt met een houtnerfprint. Op tafel en naast de televisie stonden plastic bloemstukjes. Onwennig testten we het bed, dat een stuk kleiner was dan bij ons thuis. Daarin konden we veilig de nacht doorbrengen zonder elkaar aan te hoeven raken. Het was niet dat we elkaar niet aan wilden raken, we wisten gewoon niet meer zo goed hoe het moest. Sommige mensen boekten een reis naar Sri Lanka of gingen in relatietherapie, wij hadden een konijn genomen.

Het eerste plan was simpel en doordacht. Het beest zou iets van ons samen zijn. We zouden hem samen een naam geven, samen verzorgen en samen vertroetelen. Felix zou in de tuin een ren timmeren waar het konijn zomers in kon, en 's avonds zouden we op de bank zitten met het beest tussen ons in. We gniffelden om dat beeld, want we zagen onszelf niet echt als mensen met een konijn tussen hen in.

lees meer in het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

MAARTEN ASSCHER (1957) – Debuteerde in 1992 met de essayistische verhalenbundel *Dodeneiland*. Nadien verschenen een dozijn boeken in diverse genres en zijn proefschrift *Het uur der waarheid* (2015) over gevangenschap en literatuur. Recent verscheen de essaybundel *Toch zit het anders* (2018).

PIM TE BOKKEL (1983) – Debuteerde in 2007 met de poëziebundel *Wie trekt de regen aan?* (genomineerd voor de C. Buddingh'-prijs). In 2010 volgde *De dingen de dingen de dans en de dingen*, en in 2013 verscheen de bundel *Dit is hoe een storm ontstaat*. Begin 2019 verschijnt *Dit en alles en heel het heelal*.

RENSKE VAN DEN BROEK (1976) – Theatermaker; haar voorstellingen waren te zien op Oerol en Festival Boulevard. Studeert aan de schrijversvakschool; publiceerde in *Hollands Maandblad* en *Das Magazin*. Won de Hollands Maandblad Aanmoedigingsbeurs 2018 (proza) voor haar eerdere verhalen in *HM*.

EVA GERLACH (1948) – Ontving de Lucy B. & C.W. van der Hoogt-prijs (1981), de A. Roland Holstpenning (1988), de Jan Campertprijs (1995), de *Zilveren Griffel* en de P.C. Hooftprijs (2000). Debuteerde in 1977 in *Hollands Maandblad*. In 2016 verscheen haar recentste bundel *Ontsnaptingen*.

MAARTEN 'T HART (1944) – Studeerde biologie aan de Universiteit van Leiden. Auteur van talrijke romans en geschriften.

ENNE KOENS (1974) – Schrijft drama, proza, liedjes en jeugdromans zoals *Sammie en opa* (bekroond met een Vlag en Wimpel), *Hotel Bonbien* en *Ik ben Vincent en ik ben niet bang*. Als toneelschrijfster schreef ze o.a. voor theatergroep Ausdauer, ISH, Hoge Fronten, Maas theater en dans, en De Toneelmakerij.

L.TH. LEHMANN (1920-2012) – Dichter, prozaïst, vertaler, jurist, archeoloog en dj. In 2005 verscheen de prozacollectie *De Tewaterlating van een Theorie; herinneringen, reisverhalen en beschouwingen*. Laatste poëziebundels zijn *Wat boven kwam* (2006), *Laden ledigen* (2008) en *Schoon schip* (2010).

GUUS LUIJTERS (1943) – Dichter, schrijver, journalist. In 2014 verscheen *Lege stad; verzamelde herinneringen 1943-1950* en in 2018 *Klein geluk in de stad*; zijn recentste dichtbundel is *In de spiegel* (2015).

MAXIM ROOZEN (1991) – Won in 2009 de schrijfwedstrijd Write Now! Hij ontving de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2012-2013 voor zijn verhalen in *Hollands Maandblad*.

KARL L. TUTSCHEK (1966) – Volgde de opleiding illustratie aan de aki (Akademie voor Kunst en Industrie) te Enschede. Onoplettend letter-snuiver.

DORIEN DE WIT (1980) – Tekent, schrijft, maakt korte films en ontwerpt (audio)wandelingen. Na de kunstacademie in Den Bosch volgde zij de master Fine Art aan het Sandberg Instituut in Amsterdam. Exposeert regelmatig in binnen- en buitenland. Won de Turing Gedichtenwedstrijd 2016. Zie doriendewit.nl.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: Bastiaan Bommeljé

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema en Mark Boog

Vormgeving: Steven Boland

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tél. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Bij ongevraagde bijdragen postzegels voor antwoord bijsluiten

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 79,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 20,- Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 0172-476085.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneservice.nl